

kaynaklarda yalnız Abdullah, Ubeydullah, Abdülhamîd, Abdurrahman ve Rifâa'nın adları anılır. Râfî' Bedir Gazvesi'ne (2/624) katılmak istediye de Hz. Peygamber ya-şının küçüklüğünü ileri sürerek bunu ka-bul etmedi. Ayak parmaklarının ucunda yükselip büyük görünmeye çalışmasına rağmen aynı gerekçeyle Uhud Gazvesi'nde de (3/625) geri gönderilmek istendi. Fakat babasının Râfî'in iyi ok attığını söyleyerek Resûlullah'ı ikna etmesi üzerine savaşa katılmasına izin verildi. Bundan sonraki bütün gazvelere iştirak etti. Hz. Ali ile bir-likte Sıffin Savaşı'na (37/657) katıldığı zik-redilmektedir.

Hz. Ömer'in halifeliği sırasında İsfahan'a gitti. Ashabın fakihlerinden olan, müzâ-raa ve müsâkât konularını iyi bildiği ifade edilen Râfî', Muâviye b. Ebû Süfyan za-manında ve ondan sonraki dönemde Me-dine'de fetva veriyordu. Mervân b. Ha-kem'in bir konuşmasında yalnız Mekke'nin ve Mekke halkının faziletleriyle Mek-ke Haremi'nden bahsetmesi üzerine Râfî', Resûlullah'ın Medine için de aynı şeyle-ri söylediğini, bunu neden zikretmediğini sormuş ve bu hususta yanında ceylan derisine yazılmış bir hadis metnini göstere-bileceğini belirtmiştir (Müslim, "Hac", 457). Bu ifadede onun yazı yazmayı bil-diği ve hadisleri kaydettiği anlaşılmakta-dır.

Uzun bir ömür süren Râfî' seksen altı ya-şında iken Medine'de vefat etti (73/ 692). Cenaze namazını bu yılın hac mevsimin-den kısa bir süre sonra Mekke'de vefat eden Abdullah b. Ömer b. Hattâb kıldırdı. 74 (693) yılı başlarında öldüğü zikredilmiş-se de İbn Ömer'in cenaze namazını kaldırıp onu kabre kadar uğurladığına dair riva-yetlere bakıldığında 73 yılında vefat etti-ğine dair rivayet daha isabetli görünmek-tedir. Buhârî'nin, Râfî'in Muâviye zamanın-da (ö. 60/ 680) öldüğünü söylemesi (*et-Tâ-rihu'l-kebir*, III, 299), İbn Hacer'in de bu bilginin güvenilir olduğunu, diğer tarihlerin dikkate alınmaması gerektiğini ifade et-mesi (*el-İşâbe*, I, 496) dikkat çekicidir. Hz. Peygamber'den doğrudan rivayetleri ya-nında amcası Züheyr b. Râfî'den de hadis rivayet eden Râfî'den, oğulları Rifâa, Ab-durrahman ve Ubeydullah, torunları İşâ ve Abâye b. Rifâa, ayrıca Saîd b. Müseyyeb, Ebû Seleme b. Abdurrahman b. Avf, Mü-câhid b. Cebr, Amre bint Abdurrahman, Süleyman b. Yesâr, Atâ b. Ebû Rebâh, Nâ-fi' gibi isimler de rivayette bulunmuşlar-dır.

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, VI, 378; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 12, 372, 376; V, 73, 256; VII, 233; Buhârî, *et-Târî-hu'l-kebir*, III, 299-300; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* (nşr. Hamîd Abdülmecid es-Selefi), Beyrut 1405/1984, IV, 239-240; Ebû's-Şeyh, *Tabakâ-tü'l-muhaddişin bi-lşbahân* (nşr. Abdülgafûr Ab-dülhak Hüseyin el-Belûşî), Beyrut 1407/1987, I, 251-252; İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, I, 495-496; İb-nü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe* (Bennâ), II, 190-191; Mîz-zî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, IX, 22-25; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, III, 181-183; İbn Hacer, *el-İşâbe*, I, 495-496; a.mlf., *Tehzîbü't-Tehzîb*, III, 229-230; Wen-sinck, *el-Mu'cem*, VIII, 79-80; Seyyid Mehdi Hâirî, "Râfî' b. Hadîc", *DMT*, VIII, 105.

ABDÜLKADİR ŞENEL

RÂFİ' b. MÂLİK

(رافع بن مالك)

Ebû Mâlik Râfî' b. Mâlik b. el-Aclân
el-Hazrecî el-Ensârî
(ö. 3/625)

Sahâbî.

Hazrec kabilesinin Benî Züreyk kolun-dan olduğu için Züreyk nisbesiyle de an-ılır. Hz. Peygamber'den hadis rivayet eden diğer oğlu Rifâa'dan dolayı Ebû Rifâa kün-yesiyle de bilinen Râfî', Übey b. Selûl'un kızı ve Abdullah b. Übeyy'in kız kardeşi Üm-mü Mâlik ile evlendi. Ümmü Mâlik, Resû-lullah'a biat eden hanımlardandı. Bu evli-likten Bedir Gazvesi'ne iştirak eden Mâ-lîk, Rifâa ve Hallâd adlı oğulları dünyaya geldi. Câhiliye döneminde yazı yazdığı, iyi yüzdüğü ve iyi ok attığı kaydedilen pek az kimseden biri olan Râfî'in Muâz b. Hâris (Afrâ) ile Mekke'ye gittikleri, Hz. Peygam-ber'le görüşüp müslüman oldukları, bu se-beple Hazrec kabilesinin ilk müslümanları diye bilindikleri kaydedilmektedir. Onun bütün Akabe biatlarında bulunduğu, Re-sûl-i Ekrem'in Medineliler'le irtibatını sağ-lamak üzere seçtiği on iki temsilciden biri olduğu, yetmiş beş Medinelî'nin katıldığı Üçüncü Akabe Biatı'nda Medine'ye hicret ettiği takdirde Hz. Peygamber'i koruyaca-ğına dair ilk defa onun söz verdiği belirtil-mektedir. Râfî', Akabe'de Resûlullah ile gö-rüştüğünde Hz. Peygamber o güne kadar inen âyetleri kendisine vermiş, Râfî' on-dan Yûsuf sûresini öğrenmiş, Medine'ye döndüğünde bu sûreyi Benî Züreyk Mes-cidi'nde toplanan müslümanlara okumuş, bu sebeple Züreyk Mescidi Medine'de ilk Kur'ân-ı Kerîm okunan mescid diye anıl-mıştır. Resûl-i Ekrem de bu gayretinden dolayı Râfî'den memnun olduğunu ifade etmiştir. Onun müslüman olup Mekke'ye yerleştiği, Tâhâ sûresi nâzil olduktan son-

ra sûreyi yazıp Medine'ye gittiği ve Zürey-koğulları'na okuduğu da belirtilmiştir (İb-nü'l-Esîr, II, 198). Râfî'in Bedir Gazvesi'nde bulunduğu zikredilmekteyse de üç oğlu-nun da iştirak ettiği bu gazveye katılma-dığı anlaşılmaktadır. Onun Akabe Biatı'n-da bulunmayı Bedir Gazvesi'nde bulun-maktan üstün görmesi (Buhârî, "Megâzî", 13), Ehl-i Bedr'in üstünlüğünü vurgula-yan hadis duymaması sebebiyle ileri sür-düğü şahsî kanaati olmalıdır (İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, VII, 364). Hz. Peygamber'in Medine'de Saîd b. Zeyd ile kardeş ilân et-tiği Râfî' b. Mâlik Uhud Gazvesi'nde şehid oldu (3/625).

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 596-597, 621-622; VIII, 382; İbn Hibbân, *Meşâhiru 'ulemâ'i'l-emşâr* (nşr. M. Fleischhammer), Wiesbaden 1959, I, 24; İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, II, 494; İbnü'l-Esîr, *Üs-dü'l-gâbe*, II, 197-198; İbn Hacer, *el-İşâbe*, I, 453-454, 499, 517; III, 344; a.mlf., *Tehzîbü't-Tehzîb*, III, 232, 281; a.mlf., *Hedyü's-sârî* (Hatîb), s. 498; a.mlf., *Fethu'l-bârî* (Hatîb), VII, 364; Seyyid Meh-di Hâirî, "Râfî' b. Mâlik b. el-Aclân Hazrecî-i En-şârî", *DMT*, VIII, 105-106.

MUSTAFA KARATAŞ

RÂFİA

(الرافعة)

Kur'ân-ı Kerîm'de
kıyamet için kullanılan isimlerden biri
(bk. KIYAMET).

RÂFİİ, Abdurrahman b. Abdüllatif

(عبدالرحمن بن عبداللطيف الراجعي)

(1889-1966)

Mısırlı hukukçu, tarihçi
ve siyaset adamı.

7 Cemâziyelâhîr 1306'da (8 Şubat 1889) Zekâzîk'te veya Kahire'de doğdu. İlk öğre-nimini Kahire de, orta öğrenimini İsken-deriye'de tamamladı. 1908'de Kahire Hidî-viyye Hukuk Medresesi'nden mezun oldu. Bir yıl kadar el-Hizbül-vatanî'nin yayın or-ganı *el-Livâ'* gazetesinde çalıştıktan son-ra avukatlık yapmaya başladı. Bu sırada siyasete ilgi duyarak Muhammed Ferîd liderliğindeki el-Hizbül-vatanî'ye katıldı (1911) ve partinin yayın organlarına dü-zenli makaleler yazmaya başladı. Bu dö-nemde siyasî görüşlerinden dolayı bir yıl hapse mahkûm edildi (1915). 1921'de par-tinin idare meclisi üyeliğine getirildi. 1924'te Mansûre'den milletvekili seçildi. 1939-1951 yılları arasında mecliste senatör ola-rak görev yaptı. 1949'da Hüseyin Sırrı Pa-

şa'nın kurduğu koalisyon hükümetinde aileden sorumlu bakan oldu. 1954'te devlet başkanı Cemal Abdünnâsir tarafından Mısır Barolar Birliği başkanlığına tayin edildi. 1961'de devlet ödülü aldı. 1965'te Fene Edebiyat ve Sosyal Bilimler Yüksek Meclisi üyesi seçildi. 2 Eylül 1966'da Kahire'de vefat etti. Küçük yaşlardan itibaren tarihî, ahlâkî, millî ve siyasî konulara özel ilgi duymuş, bu konulardaki eserleriyle çağdaş Mısır tarihçiliğinde önemli bir yer edinmiştir.

Eserleri. 1. *Târîhu'l-hareketi'l-kavmiyye ve tetavvuri nizâmî'l-hükmi fi Mısır* (I-II, Kahire 1929, 1948, 1958, 1981). Eserde Memlûkler ve Osmanlılar zamanındaki ekonomik ve sosyal düzenlemeler, halkın sosyoantropolojik durumu, ilim hayatı, Fransız işgali ve Napolyon dönemi, bu dönemdeki yönetim şekli, Mısır halkının bağımsızlığa kavuşmak için giriştiği faaliyetler incelenmiştir. **2.** *es-Şevretü'l-ʿUrâbiyye ve'l-ihtilâlî'l-İngilizî* (Kahire 1937, 1949, 1966, 1983). Eserde, yabancıların ülkenin iç işlerine karışmasından rahatsız olan Mısır halkının Ahmed Urâbî Paşa liderliğinde başlattığı ayaklanma ve bu karışıklıktan yararlanan İngilizler'in Mısır'ı işgali (1881-1882) yanında işgal öncesinde hıdivlerin faaliyetleri, İngiliz işgaline karşı direnişler anlatılmaktadır. **3.** *Mısır fi'l-ʿuşûri'l-vüştâ* (Kahire 1992). Râfîî, Mısır'ın müslümanlar tarafından fethinden Osmanlı devrine kadar olan dönemini ele aldığı bu eserini Saîd Abdülfettâh Âşûr ile birlikte hazırlamıştır. **4.** *Fi A'kâbi's-şevreti'l-Mısrıyye* (I-III, Kahire 1947-1951). Eserde İngilizler'in Mısır'ı terketmesinden sonraki durumu, Sa'd Zağlûl, Kral I. Fuâd dönemleriyle 1951 yılına kadar Mısır tarihi incelenmiştir. Râfîî'nin diğer eserleri de şunlardır: *el-Cem'ıyyâtü'l-vaṭaniyye* (Kahire 1922); *Muṣṭafâ Kâmil* (Kahire 1939, 1945, 1950, 1962, 1984); *Muḥammed Ferîd: Remzû'l-iḥlâş ve't-taḍhiye* (Kahire 1941, 1948, 1951, 1961, 1984); *Şu'arâ'ü'l-vaṭaniyye fi Mısır* (Kahire 1954, 1966); *ʿAşru İsmâ'îl* (I-II, Kahire 1932); *ʿAşru Muḥammed ʿAlî* (Kahire 1930, 1947, 1951, 1984, 1989); *Hukûku's-şâb* (Kahire 1912); *Mısır ve's-Sûdân fi evâ'ilî ʿahdi'l-ihtilâl* (Kahire 1942, 1948, 1966, 1983); *Şevretü (seneti) 1919* (I-II, Kahire 1946, 1955, 1968, 1987); *Müzekkirâtî 1889-1951* (Kahire 1952); *Erba'ate ʿaşere ʿâmen fi'l-berlemân* (Kahire 1951, 1955); *Muḳad-demâtü Şevreti 23 Yulyu 1952* (Kahire 1952, 1964, 1987); *Şevretü 23 Yulyu senete 1952* (Kahire 1959, 1989); *Mısrü'l-*

mücâhide fi'l-ʿaşri'l-hadîş (I-VI, Kahire 1958, 1979, 1990); *Mısır ve'l-ba'şu'l-vaṭanî* (Kahire 1979); *Târîhu'l-hareketi'l-kavmiyye fi Mısır'ı-kadîme* (Kahire 1963); *Cemâlüddîn el-Efğânî* (Kahire 1966).

BİBLİYOGRAFYA :

Abdurrahman b. Abdülâtîf er-Râfîî, *Müzekkirâtî*, Kahire 1952, s. 78-82; a.mlf., *Şu'arâ'ü'l-vaṭaniyye fi Mısır*, Kahire 1954, s. 286-288; a.mlf., *Erba'ate ʿaşere ʿâmen fi'l-berlemân*, Kahire 1955, s. 549-551; a.mlf., *Târîhu'l-hareketi'l-kavmiyye*, Kahire 1963, s. 9-12; Enver el-Cündî, *Eḍvâʿ ale'l-edebi'l-ʿArabıyyi'l-muʿâşır*, Kahire 1968, s. 126-127; Fethî Ridvân, *Meşhûrûn Mensıyyûn*, Kahire 1970, s. 77-96; *Mi'e Şahşıyye Mısrıyye ve şahşıyyetü Şukrî el-Kâdî* (nşr. el-Hey'etü'l-Mısrıyyetü'l-âmmе li'l-kitâb), Kahire 1987, s. 135-139; Lem'î el-Mutîî, *Hâ'ülâ'i'r-ricâl min Mısır*, Kahire 1987, III, 119-133; a.mlf., *Mevsû'atü hâze'r-racûl min Mısır*, Kahire 1417/1997, s. 228-235; Y. Di-Capua, "Jabarti of the 20th Century": The National Epic of ʿAbd al-Rahman al-Rafîî and Other Egyptian Histories", *IJMES*, XXXVI (2004), s. 429-450.

AHMET AĞIRAKÇA

RÂFİİ, Abdülganî b. Ahmed

(عبد الغنى بن أحمد الرفاعي)

Abdülganî b. Ahmed b. Abdilkâdir er-Râfîî
(ö. 1308/1891)

Suriyeli âlim, kadî ve edip.

1232 (1817) veya 1236 (1821) yılında Trablusşam'da doğdu. Burada Âl-i Râfîî diye tanınan köklü bir aileyle mensup olup Abdülkâdir b. Mustafa er-Râfîî'nin amcasının oğludur. Soyu Hz. Ömer'e dayandırıldığı için "Fârûkî" nisbesiyle de anılır. Kur'an'ı ezberledikten sonra A'râbî ez-Zeylâî, Necîb ez-Za'bî el-Cilânî, İsmâîl b. Ahmed el-Hâfız, Reşîd el-Mikâtî gibi âlimlerden aklî ve naklî ilimleri öğrendi. Dimaşk'a giderek Ebû'l-Mehâsin Vecîhüddin Abdurrahman b. Muhammed el-Küzberî'den hadis, Abdullah b. Abdurrahman el-Halebî'den fıkıh, usûl-i fıkıh ve tefsir okudu. Kahire'de Bâcûrî'nin talebesi oldu. İskenderiye'ye müftü olarak tayin edilmek istendiyse de bunu kabul etmedi. Hac için gittiği Mekke'de âlimlerden ders aldı; Mekke Müftüsü Muhammed el-Kütübî'den usûl-i fıkıh okudu. Mısır'dan İstanbul'a gerçekleştirdiği seyahatindeki gözlemlerini *el-Maḳâmetü'l-bahriyye* isimli kitabında topladı. Trablusşam'a döndüğünde Mansûrî Camii imamı Şeyh Muhammed Reşîd el-Mikâtî'nin önderliğinde Halvetiyye tarikatına intisap etti. Burada üç yıl müftülük yaptıktan sonra Akkâ'da, Yemen'in Tâiz sancağında ve San'a vilâyetinde kadılık görevinde bulundu. Zeydî âlimleriyle münaza-

ralar yaptı. Şairlik yönü de olan Râfîî Sultan Abdülhamîd, Mısır Hıdivi İsmâîl Paşa, Tevfîk Paşa ve Tosun Paşa'ya kasideler yazdı. Dinî ilimler ve edebiyat okutan Râfîî'nin öğrencileri arasında Hadrâvî, İbrâhîm el-Ahdeb, Muhammed Dervîş et-Tedmürî, Hayreddin el-Mikâtî gibi âlimler vardır. Ömrünün son yıllarını Mekke'de geçirdi. 14 Zilhicce 1308'de (21 Temmuz 1891) vebadan öldü ve Cennetülmualâ'da defnedildi.

Eserleri. 1. *Şerhu'l-Es'ileti'n-naḥviyye (el-ʿUḳûdû'd-dürriyye)* (Trablus 1413/1993). **2.** *el-Cevherü's-senî fi şerhi Bed'ıyyeti's-Şafîi*. Safiyyüddin el-Hillî'ye ait eserin şerhidir (Kahire 1316; nşr. Nesîb Neşâvî, Dimaşk 1403/1983). **3.** *Naẓmü Tuḥfeti'l-iḥvân*. Derrîr'in *Tuḥfeti'l-iḥvân fi ʿilmi'l-beyân* adlı eserinin dört varaklık manzum şeklidir (Dârü'l-kütübî'l-Mısrıyye, nr. 5762). **4.** *Tersî'u'l-Cevâhiri'l-Mekkiyye fi teẓkiyeti'l-aḥlâkî'l-marziyye* (Kahire 1301). Ebû Hâmid el-İdrîsî'ye ait eserin gözden geçirilmiş ve bazı ilâvelerle zenginleştirilmiş şeklidir. Şah Vasiyyullah bu eser üzerine *el-İfâdâtü'l-vaṣıyye* adıyla bir şerh yazmıştır (Allahâbâd 2001). **5.** *Dîvânü şî'r* (*Mecmû'atü kaşâ'id*). Çoğunluğu tasavvufî neşve ihtiva eden, bir kısmı bazı peygamberlere methiye özelliği taşıyan şiirlerini içeren eserin bir nüshası torunu Âsım er-Râfîî et-Trablusî'de bulunmaktadır (M. Ahmed Dernîka, s. 131). İbn Âbidîn'in *Reddû'l-muḥtâr* üzerine bir ta'lika hazırlayan Râfîî'nin kaynaklarda *el-Fetâvâ*, *Risâle fi mi'e su'âl ve su'âl* (nahve dair olup Mahmûd Neşşâbe tarafından şerhedilmiştir), *İşrâku'l-envâr fi ilâkî'l-izâr ve Esrârü'l-i'tibâr fîmâ evde'ahul-lâh mine'l-hikem fi'l-eşcâr* gibi eserlerinin de adı geçmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Serkîs, *Mu'cem*, I, 923-924, II, 1287; Edhern el-Cündî, *A'lâmü'l-edeb ve'l-fen*, Dimaşk 1958, II, 301-302; M. Abdülcevâd el-Kayâtî, *Nefhatü'l-beşşâm fi rihleti's-Şâm*, Beyrut 1401/1981, s. 71-72; Abdülhay el-Kettânî, *Fihrisü'l-fehâris*, I, 87, 348, 487; II, 752; *el-Mevsû'atü'l-harekiyye* (nşr. Müessesetü'l-Buhûs ve'l-meşârîu'l-İslâmiyye), Amman 1403/1983, I, 155-156; Abdullah Habîb Nevfel, *Terâcimü ʿulemâ'i'l-müslimîn fi târîhi hâ*, Trablus 1984, s. 83-87; Abdullah Mirdâd Ebû'l-Hayr, *el-Muḥtaşar min Kitâbi Neşri'n-nevr* (nşr. M. Saîd el-Âmûdî - Ahmed Ali), Cidde 1406/1986, s. 262; Ömer b. Abdüsselâm Tedmürî, *Mevsû'atü ʿulemâ'i'l-müslimîn fi târîhi Lübnân el-İslâmî*, Beyrut 1414/1993, III/III, s. 40-51; M. Ahmed Dernîka, *Kuḍâtü's-şerʿ ve'l-iftâʿ fi Tarâblusî'l-feyhâʿ ʿabre'l-ʿuşûr*, Trablus 1416/1996, s. 127-131; Abdullah Muhammed el-Habeşî, *Câmiʿu's-şûrûḥ ve'l-havâşî*, Ebûzabî 1425/2004, I, 551.

PHILIP CHARLES SADGROVE